

Peterburi ajalehes Pealinna Teataja 1915 ilmunud Mart Raja, ühe esimese Livoonia asuniku ülevaade Livoonia küla ajaloost. NB! Raja eksib siin Livoonia asutamise aastaga (mis tegelikult oli 1874). Põhja-Kaukaasia: Livoonia. Allmäe. Eesti-Maruhha (Maruhka). Soriküla (Ussokardonik). Eesti-Haginsk (Estukahin). Eestlaste asumine Krimmist Stavropoli kubermangu. Kasinka küla asutamine. Allmäe küla asutamine. Eestlaste asumine hilisemasse Barsuki (Pursuk) raudteejaama (praegune Kian) asukohta. Eestlaste asumine Maruhhasse ja Sorikülla. Eesti-Haginski asutamine. Kasinka eestlaste ümberasumine Livooniasse. Livoonia asunduse ülesehitamine. Palve- ja koolimaja õnnistamine. Livooniale nime panemine: Liwenthal. Livoonia omavalitsuse loomine. Livooniale koloonia õiguste andmine sarnaselt saksa küladega. Koloonia õiguste kaotamine (1890). Livoonia nime muutmine (Lvov, Livonskoje). Maaharimine ja selle areng Livoonias (põhjalik kirjeldus). Vankrite täiustamine. Karjakasvatus, kohalikku tõugu lehmad. Vilja töötlemine: lõikus, rehepeks jm. Riiete tegemine ja selle areng Livoonias. Kooliõpetaja K. Ramm. Viulikoos. Pasunakoos. Noorus hukas. Digiteeris Andres Aule, kirjaviis muutmata.

Pealinna Teataja (nr. 32), 8. veebruar 1915, lk. 4

Asuniku wiiekümne aasta tagasiwaade.

1860. aastal asus peret 50 tartlasi Krimmist Stavropoli kubermangu „Kasinka” orgu kroonu maa peale. See maatükk on 16 tuhat dessatini, kolmenurgeline, mille iga nurk 17 wersta pikk. Iga ostja mehe hinge peale anti siin 15 dessatini, sellega oleks eestlasi siia peale 10 tuhande hinge wõinud asuda. — Esimesed eestlased asusid ühte oru otsa, kus parem maa ja wesi olid. Kroonu maamõõtja mõõtis krundid kätte ja asuti tööle. Selleaegne Stavropoli õpetaja Toll kirjutas „Pärnu Postimehes”, et Kasinkas weel suur tükk maad eestlastele asumiseks on. Warsti hakkas siia igast Eestimaa kaarest asunikka rändama ja asusid wiis wersta Kasinkast eemale oru kaugemale äärele, kus üks allik head wett andis, sest siinsed elanikud peawad niisama head wett otsima, nagu Israeli lapsed kõrbes.

Asunikka tuli järjest juurde ja warsti ei jõudnud see allik nii palju wett anda, kui tarwis läks. Kaewati sügawad kaewud, aga wett ei tulnud.

Siis asusid uued asunikud Altmäest 7 wersta keskmaa poole, kus praegu raudtee jaam Pursuk on. Seal oli aga halb wesi. Pikast teest waewatud ja wiletsast ülespidamisest kurnatud jäid terwed perekonnad haigeks ja surid ära. — Mõned järelejääjad pöörasid kohe kodumaale tagasi, kes seda ei jõudnud, pidid saatusega leppima ja siin kudagi wiisi leiba katsuma saada. Asuti Allmäele teiste juurde tagasi, kuid ka siin ei jatkunud warsti kõikidele wett ja peagi tuli uut asukohta otsida.

Hakati walitsuse käest teist kohta nõudma, kus metsa ja wett on. Walitsus aga soowitas ühte jääda, et siis kõik see maatükk eestlaste tarwitada jääks. Kuid kuulus Eesti jonn ajas nii kaugemale, et ühte jäämist ei tulnud. Siis asusid

mõned mägede alla Maruhka jõe äärde, kus metsa on — praegused Maruhka ja Ussokardonik. — See koht aga ei meeldinud kõigile ja muist läksid ära Kalmõki maale ning asutasid praeguse Estukahini. Nii sündisid neli asundust: Kasinka, Allmäe, Maruhka ja Estukahini. Et aga Kasinka ümbruses veel hulk waba maad oli, siis kuulutati sellest wenelastele. Warsti hakkas wenelasi Kasinkasse tulema ja kruntisid wõtma. Kasinkalased leidsid, et siin enam ei meeldi ja hakkasid omale teist kohta nõutama. Leidsid Urupi jõe äärest kindral [Ratski?] maatüki 1[2?]05 dessatini, 16 rubla dess. Müüsid majad ära wenelastele ja kolisid sinna. Need, kes ära kolida ei jõudnud, sattusid aga warsti wenelastega tüllisse, sest et nende maad wenelaste maadega segamine mõõdeti. Nad hakkasid maad lahku nõudma ja saiwad ka. Loodus aitas ka omalt poolt: kord käis maaalune põrutus, siis langes osa mäge alla küla peale ja ühes sellega ilmus wesi. Nüüd wõib seal igast kohast wett saada, kuhu augu kaewad. — Praegu on neil wiletsamatel, kes ei jõudnud sel korral rännata, tubli elujärg. — Oma wallamaja, keel ja kirik. Hingemaad mõõdeti krunti ja nüüd elawad nad oma krundi peal kui mõisnikud.

Järgnewal aastakümnel läks suurem osa asunikkude tööjõudu uue kodu korraldamise peale. Et Allmäel maad wähepoole, siis hakati naabri maaomanikudelt maad ostma ja rentima. Ostmist takistas tihti rahapuudus. Takistas ka Eesti jonn ja üksmeele puudus.

Asumise teisel aastal tuli õpetaja Treifelt uut palwe- ja koolimaja õnnistama ning armulauda jagama. Siis tuli ka küsimus kõne alla, mis külale nimeks panna. Et siin suurem jagu Liiwi rahwast on, arwas õpetaja Liiwi rahwa mälestuseks nimega „Liwenthal” ristida. Nüüd oli Liwenthalis palwemaja ja koolimaja, veel puudus wallamaja. Selle ülewälpidamiseks oli jõud nõrk. Et aga Kasinkas, 80 wersta taha, asjaõiendamine wäga tülikas oli, siis hakati omale omawalitsust nõutama, mis ka ülemalt poolt lubati, kuid üksnes siis, kui kõik tarwilised kohused oma peale wõtame. Ka magasiat peab olema hingede arwu järele wili sees jne. See sai lubatud ja ka täidetud. Siis tuli omawalitsus ja ka pitsat pealkirjaga „Ливентальское Сельское Правление”.

Peale seda muudeti Saksa asundused koloniideks. Ka meie küla loeti nende hulka ja sai „Колоніальное Правление”. See nimetus kestis kuni 1890 aastani. Siis kaotati Kolonii nimetus koguni ära ja tehti Wene talupoegadega üheõiguslisteks. Ka Saksa nimed muudeti. — Meie Liwenthali nimeks pandi „Львовъ”. Et Liiwi rahwa mälestust alles hoida, kirjutas praegune külawanem R. palwe ülema walitsusele ja palus küla nime „Ливонское” panna, seletades, et Львовъ raske wälja ütelda, iseäranis wanameestele. Nii tuli praegune küla nimi „Ливонское”.

Et siin maaharimine suurt jõudu tarwitas, ei hakanudki esiteks paljud põldu tegema, waid läksid kõrwalt wabrikutest ja mujalt tööd otsima. Suurem töökoht oli siit peale saja wersta eemal söekaewanduses.

Teeniti seal natuke raha, muretseti lehma-mullikas, hobusekont ja hakati siis peremeheks. Kuid siinsele maale ei tee ühehobuse adraga midagi — liig wintske ja kõwa on selleks. Tuli wenelasi härgadega kündma palgata. Need nõudsid 6—8 rub. dessatini eest, aja ja maa pinna järele. Oli küll kallis maks-

ta, aga mis sa ikka teed, 8 suurt halli härga, pika laia sarwedega — see ju ka midagi maksab.

Kui hobusewarsad ja härjawärsid kaswasid, nõutasid eestlased omale suured sahad ja hakkasid ise kündma.

Ka hakkasid warsti meie oma asunikud raudtelgedega wankreid walmistama. Mõned olid sepa ameti kodunt kaasa toonud, teised käisid [95?] wersta taga Saksa asunduses seda õppimas. Olid aga raudwankrid kord käimas, siis oli eestlaste wõit suur: nende kätte läks kõik ümbruskonna wooriwedu, sest nad wõisid oma wankritele alati kindla koorma laduda ja tähtajaks kohale toimetada, kuna aga wenelased oma puutelgedega wankritel alati kartma pidid, et telg kuumaks läheb, ratas laguneb wõi mõni muu õnnetus juhtub. Eesti wankrid said kuulsaks ja wenelased kui ka teised kohalikud rahwad hakkasid neid ostma. Meie seppadel oli sellest küll kasu — wankrist maksti 100—120 rubla, kuid aega mööda jäi eestlaste weeteenistus wäheks: wenelased hakkasid wõistlema. Nüüd sõidawad kõik raudtelje wankril, mis lagiseb, harwa silmad teel weel mõnda puuwankrit ja härga.

Esimestel asujatel oli hea, kui Wene puurattad kätte sai, — Wene „telega” wõisid turult 8 rbl. eest osta. Olid nupukas kokkuseadma, wõisid weel odawamalt saada. Ostsid nelja rubla eest turult neli ratast ja paar telge ning weel natuke pulki ja oligi kerge wanker käes, millega naine igal õhtul 5—6 wersta tagant põllult koju lehma lüpsma sõitis. Ta pidi hoolas olema, et enne karja tulekut wasika kinni pani, sest wiibis ta natukene, siis lüpsis küll wasik lehma ära, aga piimast olid ilma. Siinne hall lehma tõug ei anna ilma wasika juuresolekuta piima kätte — wasikas wõtab pealt oma jagu ära, siis rebi teda kaela-pidi ja wõitle temaga, enne kui nisa juurest ära saad.

Wilja kokkupanemine oli esiteks sirbi ja wikatiga. Tegi peremees 4—5 dessatini wilja maha, siis oli mures kokkupanemisega, — wili läks ruttu wanaks, pealegi käiwad siin tihti kuiwad hommiku tuuled, mis wilja ära rabawad, sellepärast pead ruttama.

Warsti toodi siia külasse üks wiljaniidu masin seltsi peale proowiks. See pani wihu hunniku, muud kui pane side ümber. See meeldis — ja masin sai siin tarwilikuks tööriistaks. Peale oma töö käisid asunikud wenelastel niitmas ja teenisid head raha. Nii läks mõni aasta mööda. Seal hakkasid wenelased omale ka masinaid nõutama. Seega wähenes eestlaste teenistus.

Pealinna Teataja (nr. 34), 11. veebruar 1915, lk. 3

Rehepeksmine oli siin esiteks isaisade wiisil: põllu peale tehti plats siledaks ja kasteti märjaks: siis sõideti hobuse ja wankriga ringi, kuni kõwa põrand sai. Siis pandi wili peale. Jälle aeti hobuse-wankriga ringi kuni terad otsast ära tulid, siis wõeti õled pealt ära ja laotati uus wili jälle peale. Nii wõis kuiwa ilmaga kaks ja kolm ladet ära peksta. Siis pandi kolme lati külge sari ja puhastati terad haganatest wälja. Teine tuulamise wiis oli järgmne: suure labidaga

loobiti terad üles, kus tuul haganad ära wiis kuna terad hunniku maha jäid, siis lasti terad weel tihkest traatsarjast läbi ja olidki puhtad. Et aga alati tuult ei olnud, siis tehti tuulamise masinad. Wankriga peksmine oli jõuhu töö. — Siis osteti kandilised kiwi trullid, mida paar hobust wedas. Seega oli pool jõudu juures. Nii läksid mõned aastad mööda. Siis tulid isesidujad, mis niidab ja wihku seob, muud kui pane hunniku. Nüüd on igal wähegi suuremal wiljapidajal siduja-masin. Endised tuuleweskid on kõik kadunud. Nüüd on orjus wana ruuna turjal. Enne sõi hobune wankri küljes, peremees niitis temale heina, nüüd niidab hobu ise omale. Enne küürutas mees sirp käes, nüüd lõikab hobu, mees pane hunniku.

Et rehepeksmine wihmaste ilmadega tülikas oli, tulid ka warsti rehepeksu masinad. Esialgul palkasid eestlased omale masinad peksma ja maksid kaheksanda jao wiljast masina omanikule. Nüüd on peksmine 1 28 peale, masinaid on siin külas kuus, eestlaste omad.

Neljakümne aasta tagasiwaade näitab, et eestlased siin aineliselt kõrgele on jõudnud. Maa osteti, käidi pastlad jalas, nüüd käiakse kahe paari saabastega. Aga kahjuks maa ei laiene. — Oma tehtud riidet kanti äripäewal, ostetud oli pühapäewa jaoks. Sügise peale põllutöö oli lina ja kanepi kolkimine, siin ja seal oli lõuguti klabinat kuulda. Talwel oli ketrus ja kudumine, willast riidet tehti, osteti willu lambapidajate käest. Kraasid telliti Eestist, siin neid saada ei ole. Aegamööda hakkasid eestlased ise lambaid pidama. Riide wanutati esiteks käsitsi, siis tehti käsi-rullid, mida kuus inimest tõmbasid, sellega sai riide juba ilusam. Sukke, kindaid koeti ja müüdi wenelastelegi. Riideid kanti Eesti moe järele, uhkust ja moodisid taga ei aetud. Siis tuli Eestimaalt üks willakraasimise masina tundja; see ehitas ühe jõuka peremehe kulul kraasimise masina. Siis oli juba naistel hõlpsam riidet walmistada. „Wosnesenski” põllu- ja käsitöö näitusel olid meie naiste kangad ja muud näputööd, mille eest nemad aurahad ja kiituse kirjad saiwad. — Talwe õhtutel ja kui aeg lubas, käisid noored koos näputööd tegemas, mis nad üksteiselt õppisid. Nii läksid 25 aastat mööda! Siis muutis endine olek järsku teiseks. Kui oleks mõne nõia silm siit ülekäinud. Tulid uued riide moed, ehtimine, üksteisest ette püüdmine: ei ulatanud oma mõistus, siis pidi meister olema, kes uue moe wälja mõtles. Seega kadusid endised näputööd, selle asemel asusid pitspallid ja tantsud. Kui niimoodi edasi läheb, kui paari wiimase aastaga, siis ei mõista wabrikud warsti enam tahtekohast sitsi ja siidi walmistada ega Pariisi moodisid wälja mõtelda. Omal ajal käisid nooredmehed koos laulusid ja mängusid õppimas, uulitsal kõlasid koorilaulud. See oli kõigil armas kuulda. Teiselt poolt jõge, kus suur kasakate küla, kostsid Wene laulud. Kooliõpetaja K. Ramm asutas siia ka wiulikoori. Nii läksid aastad mööda. Hakati pasuna koori nõutama. Telliti Saksamaalt pasunad, ja asumise 25 aasta juubeli pidul mängis oma pasunakoor. Nüüd olid „liwontsid” kuulsad oma töödes ja ettewõtetes ja ka muusikas, käisid siin ümbruses pidudel ja pulmades mängimas. Nii töötas see koor peale 15 aasta. Ilm wananeb ja ühes sellega kõik asi, kui teda ei uuendata. Kõigest nelja—wiie habemiku omad weel häälitsewad. Nooredmehed ei wõta waewaks ennast selleks harjutada.

Uuemal ajal tehtakse suurem jagu tööd masinatega, sellepärast siis ka noored nii loiud kaswanud, et iga liigutus seltsi elus „kainuse” poole raske on! — Üksnes pitspallid ja tantsud korts-pillidega. See on mees, kes auruspeaga mõistab parema karutüki wälja mõelda! — Et siin küll päris kroonuwiina kauplust ei ole, siiski on mitmed salaurkad, kes wargsel wiisil tahawad rikkaks saada, noortsugu hukastamas. Tihtipeale kuuled kõlbmata sündmusi noortemeeste poolt. Siis on küla walitsus kohustud neile wallamajas sooja nurka muretsema, trellide taha.

Liwonias, Kubani maal 20. jan. 1915 a.

Üks esimestest asunikkudest

Mart Raja